

Madách Imre

1823-1864 Alsósztrégovánban született

nagypapja Martinovics Ignác és társainak védőügyvédje volt

Apja kamarás volt, ennek ellenére szigorú és puritán életet élt

Vácon, Pesten járt iskolába

Ügyvédi diplomát szerzett

Szívbetegsége miatt nem harcolt 48-49-es szabadságharcban, de eszmerendszerét mindvégig támogatta, testvérei(Pál, Károly) résztvettek, Máriát, férjét és kislányát pedig meggyilkolták->"Mária testvérem emlékezte"

Rákóczy Jánost a világosi fegyverletétel után Madách bujtatta

Elutasította a kiegyezést

1859-1860között írja meg „Az ember tragédiáját”

1861 Arany János értékelte a művet, bemutatta a Kisfaludy társaságnak -> levelező tag

1863- MTA tagja

Székfoglaló beszéde: A nőről, különösen esztétikai szempontból

1864: elhunyt

Madách egyetlen halhatatlan remekműve „Az ember tragédiája”

Előzmények:

- Költészete:
 - Éjféle gondolatok
 - Visszapillantás
 - Hit és tudás
 - Gyermekeimhez
 - Verseskötete: Lant-virágok
- Drámák, drámai kísérletek
 - Csak tréfa
 - Férfi és nő
 - Mária királynő
 - Csak végnapjai
 - Mózes

Az ember tragédiája

Egyetlen olyan műve, amely a Világos utáni eszmélet ötvözi

Eszméek, amelyek hatnak Madáchra:

- Liberalizmus:
 - szabadelvűség
- Nacionalizmus:
 - nemzettudat
- Utópikus szocializmus:
 - Falanszter jelenetben jelenik meg
 - XVIII. század végén, XIX. század elején élt, elméleti eszmerendszer
 - Céljuk: a társadalmon belül az egyenlőtlenségek (anyagi) megszüntetése
 - Franciaországban alakul ki: Fourier
 - Megvalósíthatatlan, az alapvető emberi ösztönök miatt
 - Ebben a műben Fourier nézetének az ellenkezője jelenik meg
- Determinizmus:
 - meghatározottság, törvényszerűség
 - a világ jelenségei eleve meghatározottak, elrendeltek
- Kereszténység tanai:
 - Kerectímekben figyelhető meg, a világ keletkezésének módját a kereszténység szerint mutatja be Madách

- Deizmus:
 - Második szín végén jelenik meg
 - Istent elfogadja a költő, mint teremtet, de nem mind a világ mozgatóját
 - Az emberiség megváltoztathatja sorsát
- Pozitivizmus:
 - XIX. század végén kialakult idealista filozófiai irányzat
 - A tudomány feladat a természeti jelenségek leírása, rendszerezése, nem pedig a magyarázata
 - Elvetették az elméleti elgondolást
 - Vezetőjük: Taine
- Dialektika:
 - Már az ókorban is megjelent
 - Hérakleitosz: Töredékek
 - „Kétszer nem lehet ugyanabba a folyóba lépni”
 - A világ jelenségei változnak folyamatosan
 - Dialektikus folyamatok jelennek meg a műben
 - Eszmék keletkeznek, virágzásnak indulnak, majd elhalnak
 - Madách csak az eszmék hanyatlását és az új eszmék keletkezését mutatja be, a fénykort, a virágzást nem

Témája:

- Szokatlan, hiszen az egész emberiségről szól, a nemzeti kérdés csak közvetetten jelenik meg benne, ebből adódóan a műfaját:
 - emberiség költeménynek is nevezik
 - drámai költemény
 - romantikus műfaj: epika, líra ötvözte

A mű hőse maga az emberiség

Az emberiség nagy kérdéseivel foglalkozik a mű:

- Mi az emberi élet értelme?
- Megy-e előbbre majdan fajzatom?(Van-e haladás, fejlődés az emberiség fejlődésében)
- Milyen az egyes történelmi időszakokban a férfi és a nő egymáshoz való viszonya

Szerkezete: keretes

- I-III és XV. szín keretet alkot egymással ezek az úgynevezett biblikus színek
- Ezeken belül található a IV-XI. színig a történelmi színek
- XIII-XIV az utópisztikus színek (elképzelt jövőt mutatja be)

Szereplők:

- Lucifer:
 - Főangyal kezdetben
 - kétségbe vonja a teremtés értelmét, hiányolj a aváltozást a világban
 - Az Úr száműzi, ezután részt követel magának a világból
 - 2 fát kap(tudás, halhatatlanság)
 - Célja:
 - Az Úr alkotásának, az ember megsemmisítése
 - Átmeneti sikereket ér el
 - Dacos lázadó, aki mindig újrakezdi, hogy célját elérje
 - „Küzdést és kívánság diszharmoniót”
- Ádám:
 - Emberiség megtestesítője, aki tudni, ismerni kívánja a jövőt
 - A jövőt álmában látja meg
 - A jövőben Lucifer társa lesz, leleplezi az illúziókat, nagy igazságot mond ki Ádámnak
 - Ádámot újabb küzdelemre biztatja

- Éva:
 - Hol segíti, hol pedig romlásba dönti Ádámot,
 - Szépsége az Édenre emlékezteti Ádámot

Történelmi színek:

- IV. szín:
 - Egyiptom
 - Ádám - fáraó
 - Éva - rabszolga felesége
 - Istenkirályság van, rabszolgatartó társadalom, hiányzik az emberi szabadság
 - Ádám halhatatlanságra, dicsőségre vágyik, ezért piramist épített
 - Az érzelm hatására kezd csupán Ádám a nép szavára figyelni, így a szín végén az eszme megváltozik
 - Milliók egy miatt eszméből kialakul a szabadság eszme
- V. szín:
 - Athén
 - I.e. 5. század
 - Demokrácia kora
 - Ádám – Miltiadész
 - Éva – Lucia (Miltiadész felesége)
 - Szabadság eszme torzulása jelenik meg
 - A nép jogilag szabad, de valójában népamító demagógok irányítják a sorsát
 - Nem viselik el, hogy valaki kiemelkedjen a tömegből (egyén-tömeg konfliktus)
 - Halálra ítélik a perzsa háborúk hőst, Miltiadészt, Éva ezért elátkozza a tömeget (Kimagasló képességekkel áll szemben a lealacsonyodott tömeggel)
- VI. szín:
 - Róma
 - Ádám – Sergiolus
 - Éva – Júlia
 - Mértéktelen érzéki örömök, ez egy életforma csödjé
 - A mértéktelenség nem hozza el a boldogságot, dögvész terjed
 - Megjelenik Péter apostol, az ő szavaiban illetve a cirkusz mártírjainak szavaiban egy új eszme virágzik, a kereszténység
 - Hit, szeretet, testvériség hirdetése
- VII. szín:
 - Konstantinápoly
 - Ez már a középkor
 - Ádám – Tankréd lovag
 - Éva – Izóra
 - Lucifer – fegyvernök
 - Keresztes háborúból visszatérő Ádám tapasztalja, hogy a hitből dogma lett (megmerevedtek a nézetek), nincs egységes hit, de testvériség sem, keresztény nem irgalmas a keresztényhez
 - Az inkvizíció virágzik
 - Homousion ↔ Homoiusion
 - Jézus maga az isten(János gondolta ezt) ↔ Jézus Isten fia
 - A szín végén Ádám, miután kiüresedett számára a lovag eszmény, cselekvő hősből szemlélődővé válik, azt vallja, hogy mozogjon a világ, ahogy akar
- VIII. szín:
 - Prága
 - Ádám – Kepler
 - Éva – felesége, Borbála
 - Lucifer – Tanítvány
 - Bomló feudalizmus kora

- Kepler reneszánsz tudós
- Kiábrándult tudós, hiszen nem élhet a tudománynak, a napi érdekek kiszolgálására kényszerítették (horoszkópcsinálás)
- Eszme nélküli világ
- Kepler gondjai:
 - Hűtlen felesége pénzt csíka ki belőle
 - Anyját boszorkánysággal vádolják
- A szín végén a bor segítségével a jövőről álmodik
- IX. szín:
 - Párizs
 - Újkor
 - Álom az álomban
 - Ádám – Danton
 - Éva – márkai nő (durva forradalmi nő)
 - Lucifer- bakó
 - Ádám cselekvő hőssé válik
 - Szabadság, egyenlőség, testvériség eszmerendszerét mutatja be
 - Kiemelkedő egyéniség és a tömeg ellentéte figyelhető meg
 - Saint-just koholt vádakkal illette Dantont, aki így halálra ítélnék
 - A nép befolyásolható, de nem tekinthető aljasnak, így a színben a bizakodás hangja szólal meg
- X. szín:
 - Prága
 - Kepler rajongva emlékszik vissza a forradalomra
 - Utalás a magyar történelemre, a 48-49-es eseményekre
 - Kepler, tanítványát a középkori tudományok értéktelenségéről világosítja fel
 - Tanítványát önállóságra buzdítja, így a romantika korának programját hirdeti
- XI. szín:
 - London
 - Újkor, Madách jelene
 - XIX. század, szabadversenyes kapitalizmus kora
 - Szabadság, egyenlőség, testvériség eszme megcsúfolása
 - Nincs kerek egész története a színnek, hanem epizódokból épül fel
 - Az epizódok mutatják a korosodó Ádámnak, hogy minden áruvá válik, még az érzelmek is
 - A szín vége egy haláltánc-motívum
 - A szereplők megássák saját sírjukat, amibe beleugranak, csak Éva emelkedik ki a szereplők közül, szépség, ifjúság, szerelem emelkedik felül
- XII-XIII-XIV. szín:
 - Jövő, Utópia (utópikus színek)
 - Falanszter jelenet
 - 4000 év múlva a Nap kihűlőben van
 - Determinizmus a meghatározott, a tudomány segítségével racionálisan próbálnak élni, mesterséges erőforrásokat keríteni a további élethez
 - A tudomány célszerűsége a legfontosabb
 - Az embereknek nem lehet szabad akaratuk, nincsenek érzelmek, nincs család, nincs haza, nem lehetnek szerelmek
 - Hiába van egyenlőség, érzelmek nélkül az embereknek boldogtalan lesz az élete
 - Éva gyermekét kollektív nevelésre akarják vinni, amit Ádám megakadályoz
- XIII. szín:
 - Űr
 - Ádám térbe menekül a természeti végzet elől
 - Nem tud a Föld nélkül élni, a Föld szellemének szavára nem tudja széttepni az anyaghoz való kötődést, a küzdést választja
 - „A cél halál, az élet küzdelem, S az ember célja a küzdelem maga”

- XIV. szín:
 - Eszkimó jelenet
 - Az emberi lét állativá alacsonyodik le, a Föld kihülőben van, alig lehet táplálékot szerezni
 - Megjelenik a determinizmus
 - Az ember sorsa determinált, a természeti törvények fogja lesz
 - Ez a szín pesszimizmus zárul, felmerül Ádámban a kérdés, hogy érdemes ezért a harc
- XV. szín:
 - Ádám felébred álmából
 - Ádám és Lucifer vitatkozik
 - A vita alapja, hogy bár az ember rendelkezik szabad akarattal, de a faj sorsa a történelemben determinált, így Ádám inkább az öngyilkosságot választaná
 - Ádám öngyilkosságát Éva leendő anyasága akadályozza meg
 - A mű Ádám és az Úr párbeszédével zárul:
 - „Uram! rettentő látások gyötörtek,
És nem tudom, mi bennök a való.
Óh mondd, óh mondd, minő sors vár reám:
E szűkhatáru lét-e mindenem”
 - Úr:
 - „Karod erős – szived emelkedett:
Végtelen a tér, mely munkára hív,
S ha jól ügyelsz, egy szózat zeng feléd
Szünetlenül, mely visszaint s emel,
Csak azt kövesd.”
 - „Mondottam ember: küzdj és bízva bízzál!”

Az emberi lét értelmét minden korszakban keresték az írók, költők.

- Goethe:
 - Faust, az élet értelme a munka
 - Vörösmarty Mihály:
Gondolatok a könyvtárban- > a küzdelem
- Csongor és Tünde -> 3 vándor alakja azt mutatja, hogy sem a pénz, sem a hatalom, sem a tudás nem nyújt boldogságot, s mindez múlandó(pénz-kalmár,hatalom-fejedelem,tudás-tudós)
 - Csongor számára a boldogság a szerelem lesz